

BIBLIOGRAFIE

- Flemming 1995 – Edward Flemming: *Auditory Representations in Phonology*. Proefschrift, UCLA, 1995.
- Goeman en Taeldeman 1996 – Ton Goeman en Johan Taeldeman: 'Fonologie en morfologie van de Nederlandse dialecten. Een nieuwe materiaalverzameling en twee nieuwe atlas-projecten'. In: *Taal en Tongval* 48 (1996), p. 38-59.
- RND 1925-1982 – *Reeks Nederlandse Dialectatlassen*. Uitgegeven door E. Blancquaert en W. Péé. Antwerpen, 1925-1982.
- Schouten 1999 – Bert Schouten: Bespreking van *FAND* 1 in: *Nederlandse Taalkunde* 4 (1999), p. 378-381.
- Taeldeman en Verleyen 1999 – Johan Taeldeman en Geert Verleyen: 'De *FAND*: Een kind van zijn tijd'. In: *Taal en Tongval* 51 (1999), p. 217-240.

Woordenboek van de Brabantse Dialecten, opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. R. van Hout en prof. dr. W. van Langendonck. Deel III, Inleiding. Klankgeografie van de Brabantse Dialecten / door Lic. R. Belemans en dr. J. Goossens. Van Gorcum, Assen 2000. 232 blz. ISBN 90-232-3514-2. Prijs ingenaaid f75,-

Dit is de eerste zeer verzorgde aflevering van deel III van het *Woordenboek van de Brabantse dialecten*. Deel I, verschenen tussen 1967 en 1990, behandelt de landbouwwoordenschat, deel II, verschenen tussen 1979 en 1996, de overige beroepsgebonden woordenschat. Deel III zal de algemene woordenschat bevatten, de mens als individu, het huiselijk leven, het gemeenschapseven, de wereld om de mens en een aantal gesloten woordcategorieën.

Het *WBD* is in meer dan één opzicht een bijzonder woordenboek. Het is in tegenstelling tot bijna alle andere dialectwoordenboeken niet alfabetisch maar systematisch geordend, dat wil zeggen de lemmata zijn geordend naar de betekenissen en gebruiksmogelijkheden. Zo zijn ook twee andere woordenboeken, te weten het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* en het *woordenboek van de Vlaamse Dialecten* opgezet. Samen beschrijven ze een groot deel van het zuidelijke Nederlandse taalgebied. De gedachte van een systematische ordening is al tamelijk oud. Stelling XIV behorende bij Ant. Weijnen, *Onderzoek naar de dialectgrenzen in Noord-Brabant* van 1937 luidt: 'De tot heden gevolgde wijze van uitgave der Ned. dialectwoordenboeken en -boekjes is hoogst onpraktisch. In plaats van alfabetisch moet het materiaal naar levensgebieden en volgens de begrippen of woordinhouden gerangschikt worden.'

Het boek is als volgt ingedeeld. Het begint met een Inleiding bij deel III van het *WBD*. Deze inleiding vervangt de 'Voorlopige Inleiding op het Woordenboek van de Brabantse Dialecten' van de hand van dr. A. Weijnen en dr. Jan van Bakel. Ze bestaat uit een aantal onderdelen, namelijk De geschiedenis van het *WBD*, Wijze van bewerking van het materiaal, De bronnen, De spelling, Het bewerkte gebied, De gebiedsindeling en als bijlage een lijst van de *WBD*-plaatsen met grondkaart. Het tweede deel vormt het hoofdgedeelte van deze aflevering en geeft een klankgeografie van de Brabantse dialecten. Ik kom kort terug op de verschillende onderdelen.

De 'inleiding en klankgeografie' is een algemene inleiding en een fonologische basis voor het hele woordenboek. In de klankgeografie worden de klankwettige fonologische ontwikkelingen binnen het Brabantse dialectgebied en hun geografische verspreiding beschreven. Deze aflevering wordt op de publicatiesubsidie van NWO na volledig met Belgische subsidie gemaakt (de provinciebesturen van Antwerpen en Vlaams-Brabant).

Toen Weijnen in 1958 hoogleraar werd in Nijmegen kon hij beginnen met de realisering van een oud plan, een woordenboek van de Brabantse dialecten. Later komt het woordenboek van de Limburgse dialecten en in samenwerking met het woordenboek van de Vlaamse dialecten zijn de bestanden gedigitaliseerd, waardoor ze automatisch verwerkt kunnen worden. Het *WBD* is in feite een historisch woordenboek. Het beschrijft een woordenschat die aan het verdwijnen is of al is verdwenen. Omdat de redactie met het deel over de algemene woordenschat een groter publiek van geïnteresseerde leken wil bereiken, wordt de fonetische docu-

mentatie in de lemmata vervangen door een verwijzing naar de klankgeografie. Alleen uitzonderingen op de standaardpatronen worden nog in de woordenboektekst zelf vermeld. Er wordt een uitputtende opsomming gegeven van de gebruikte bronnen, enquêtes en andere bronnen. De geografische verspreiding zal niet meer door plaatscodenummers worden weergegeven maar door een geografische omschrijving. Voor onderzoekers blijft de materiaalverzameling beschikbaar in elektronische vorm. De dialectspelling is een enigszins vereenvoudigd fonetisch schrift. Het gebied is staatkundig en niet dialectgeografisch begrensd. Het omvat de provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Vlaams-Brabant. In dit deel worden veel kaarten opgenomen in plaats van de plaatscodes. Er worden regio's aangegeven, die voor Noord-Brabant zijn gebaseerd op het proefschrift van Weijnen en voor het Belgische gedeelte op vroeger onderzoek. De bijlage A bevat de enigszins gewijzigde codering van Klooe. Er is daarna een kaartje opgenomen met de gebiedsindeling.

Het tweede gedeelte van deze aflevering behandelt de klankgeografie van der Brabantse dialecten.

De uitvoerige behandeling van regelmatige klankrealisaties maakt het mogelijk dat in deel III de opsomming van dialectrealisaties niet meer nodig is en dat men zich kan beperken tot het signaleren van de afwijkingen.

De gebiedsindeling is gedeeltelijk gebaseerd op al bekende isofonen, gedeeltelijk op de verschillende streken. Het uitgangspunt is het foneemsysteem van de standaardtaal en op de kaartjes worden dan de realiseringen van deze fonemen in de dialecten weergegeven. Men beschrijft het Brabantse dialect van de eerste helft van de twintigste eeuw. Er wordt gebruik gemaakt van het materiaal uit het onderzoeksproject van Goeman en Taldeman, 'Fonologie en morfologie van de Nederlandse dialecten op basis van veldwerk' (GTP). De GTP-database is de omvangrijkste bron voor fonologisch dialectonderzoek in het Nederlandse taalgebied. De informanten zijn personen van wie de kennis van het dialect uit de eerste helft van de twintigste eeuw uitnemend was. Een nadeel vormde het feit dat een gedeelte, de Noord-Meierij en het gebied rond Tilburg, nog niet beschikbaar was. Daarvoor zijn secundaire bronnen gebruikt. Een ander nadeel is het nogal grofmazige net, een opname om de 15 á 20 kilometer. Om de geïnteresseerde leek tegemoet te komen is een verklarende lijst van vakspecifieke termen met verklaring opgenomen om te voorkomen dat die bij elke kaart weer uitgelegd moeten worden.

In de eigenlijke klankgeografie worden de korte en lange klinkers, de tweeklinken en enkele medeklinkers behandeld, uitgaande van de klanken in de standaardtaal. Eerst wordt de historische ontwikkeling besproken, dan volgen kaartjes met de realisering van de klank in de verschillende dialectgebieden met commentaar. Bij de bespreking van de korte *a* mis ik de reking voor gedekte nasaal zoals die in Tilburg, maar o.a. ook in een aantal plaatsen in West-Brabant voorkomt: *mand* > *máánt*, *kans* > *kááns*, *lang* > *lááng*. Bij de korte *e* voor *r* + labiaal / velaar mis ik ook de vermelding van het voorkomen van *aa* o.a. in een aantal plaatsen in West-Brabant. Uit Zundert ken ik bijvoorbeeld *sterk* > *staark*, *berg* > *baarg*, *werft* > *waarft* e.d.

Omdat de medeklinkers in de uitspraak doorgaans niet echt afwijken van die in de standaardtaal worden alleen enkele speciale gevallen besproken, -*sp* en -*ps*, het wegvallen van de *h* in anlaut, de verschillende realisaties van de *r*, de realisering van *sch*- e.a. Op bladzijde 190, kaart 95 staat in de legenda geen verklaring van de onderbroken groene streep.

De auteurs zijn in alle opzichten geslaagd in hun opzet een klankgeografie van de Brabantse dialecten te schrijven die enerzijds wetenschappelijk verantwoord is, maar anderzijds ook voor de niet-vakman leesbaar is zonder in popularisatie te vervallen. Handig is ook het transparant dat over de kaartjes gelegd kan worden en dat de grenzen tussen de verschillende dialectgebieden aangeeft. Zo wordt meteen duidelijk in welke dialectgebieden bepaalde verschijnselen voorkomen, niet alleen geografisch, maar ook dialectgeografisch. Het is een grote aanwinst voor de dialectgeografie

Jan Heersche